

A honvédelmi igazgatás szervezet- és feladatrendszere különös tekintettel a honvédelmi kötelezettségre

VARGA DÓRA

Bevezetés

A biztonság, illetve az azt megalapozó védelem fogalma széles kategória, ennek elemei szorosan összefüggnek egymással. A biztonság több részelemből áll, ezek sorrendjét az állam különböző céljai határozzák meg, a társadalom tagjai által elfogadott értékek, az adott ország történelmi sajátosságai és geostratégiai helyzete. A védelem tevékenységsorozat, amelynek feladata, hogy megteremtse, szinten tartsa, illetve fejlessze a biztonság állapotát. Ez a védelem nem azonos a katonai védelemmel, a biztonság maga az állapot, a védelem pedig ezen állapot megteremtésére vagy fenntartására irányuló tevékenység. Az államiság kialakulása óta a nemzeti biztonság és a honvédelem szorosan összefüggnek egymással. A válságkezelés a helyi, a nemzeti vagy a nemzetközi szinten összehangolt különleges védelmi intézkedések sorozatát képező eljárás, amely a válság bekövetkezésének megelőzésére, továbbá a kialakult válság ellenőrzés alá helyezésére irányulnak. Az állam válságmentes időszakának fenntartása tehát a nemzeti biztonság fenntartása is egyben. Napjainkra a honvédelem szélesebb értelmet kapott, hiszen a fogalom kiterjed az állam és az egyén biztonságának fogalmára, valamint politikai, társadalmi, gazdasági, szociális és védelmi (katonai) szférákra egyaránt. A hagyományos katonai célkitűzések mellett pedig megjelentek nem katonai célkitűzések is, amelyeket az új biztonságpolitikai kihívások (terrorizmus elleni harcban való részvétel, a szervezett bűnözés, a kábítószer-csempészet elleni fellépés, a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozásában való részvétel, illetve a környezetbiztonsági feladatok) eredményeztek.¹ Ezen célok megvalósítása pedig még aktuálisabbá teszi a honvédelmi igazgatás, valamint a honvédelmi kötelezettség témakörének részletes vizsgálatát.

A honvédelmi igazgatás fogalma

A honvédelmi igazgatás a védelmi igazgatás egyik pillére, amely az utóbbi időben jelentős változáson ment keresztül, hiszen a biztonsági környezetünk ismét rávilágított ennek fontosságára. Rendeltesége az ország honvédelmi felkészítésével, továbbá az ország külső fegyveres támadástól való megvédésére rendeltetett fegyveres erő – hazánk esetében a Magyar Honvédség – békeidőszaki felkészülésével, különleges jogrendbeli működésével, a NATO szövetségi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos feltételek biztosításával, illetve az azokkal összefüggő államigazgatási tevékenység végzése. Szervezett államiság nélkül azonban nem lehet honvédelemről beszélni. A honvédelem

¹ LAKATOS 2013, 199.

rendszere hazánkban az Észak-atlanti Szerződésből² fakadó jogok és kötelezettségek egységére épül. Ehhez szükség van a fegyveres erők és védelem anyagi szükségleteit kielégítő gazdaságra, a védelem szempontjából felkészült államszervezetre, a katonai feladatokat ellátó fegyveres erőkre, polgári irányításra, illetve ellenőrzésre és polgári védelemre, amely a társadalom legszélesebb rétegeinek támogatására épül.³

„A honvédelem nemzeti ügy, amellyel összefüggésben Magyarország a saját erejére, nemzetgazdaságának erőforrásaira, a Magyar Honvédség felkészültségére és elszántságára, a rendvédelmi és más szervek közreműködésére, állampolgárainak a haza védelme iránti hazafias elkötelezettségére és áldozatkészségére, továbbá a szövetséges államok és fegyveres erők együttműködésére és segítségnyújtására épít.”⁴

A honvédelem jellemzői

A honvédelem nem azonosítható csupán a fegyveres tevékenységgel, annak nem fegyveres elemei (gazdaságbiztonság, polgári védelem, védelmi igazgatás) is jelentős szerepet töltenek be a védelemben. A védelem tehát egyrészt fegyveres készület, amely a Magyar Honvédség kötelezettsége útján valósul meg; másrészt pedig a Magyarország a más államokkal való, a közös védelmet célzó egyesülést is ismeri mint a külső támadások elleni védekezés eszközt.⁵ A védelmi igazgatás rendszerében nagy változást hozott Magyarország 1999-ben történt csatlakozása az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (North Atlantic Treaty Organisation, NATO),⁶ mivel ennek következtében előtérbe kerültek az ebből fakadó kötelezettségek. Az ezzel járó köttöttségeket nemzetközi szerződés és annak a hazai jogrendszerbe beemelt szövege határozza meg. Magyarország vállalta, hogy egy esetleges nemzetközi viszály esetén törekszik azt békés eszközökkel rendezni, egyúttal tartózkodik az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától, fenntartja és fejleszti a fegyveres támadással szembeni védelmi képességét.⁷ A honvédelmi célok eléréséhez nem elegendő az állampolgárok passzív magatartása, számos esetben tevőleges, természetbeni vagy anyagi hozzájárulás is szükséges. Ilyennek tekinthető az adók fizetése, amely a kiadások finanszírozását szolgálja, illetve az egyes személyes kötelezettségek vagy az önként vállalt szolgálat teljesítése.⁸

² 1999. évi CXVII. törvény az Észak-atlanti Szerződés tagállamai közötti, fegyveres erők jogállásáról szóló Megállapodáshoz történő csatlakozásról, a Megállapodás kihirdetéséről, valamint a Megállapodáshoz kapcsolódó egyes jogszabályok módosításáról. Hatályba lépett: kihirdetése napján, 1999.12.23-án.

³ KÁDÁR 2019, 30.

⁴ TOKOVICZ et al. 2013, 16.

⁵ FARKAS – PATYI 2018, 100.

⁶ 1999. évi CXVII. törvény.

⁷ ENSZ Alapokmány 2. cikk 4. bekezdés.

⁸ BAÁN et al. 2014, 61.

Honvédelmi szabályozás

A szabályozás alapját Magyarország Alaptörvénye által meghatározott keretek között sarkalatos törvények és végrehajtási rendeletek alkotják: a honvédelmi törvény⁹ és annak végrehajtási rendelete,¹⁰ valamint a katasztrófavédelmi törvény¹¹ és annak végrehajtási rendelete.¹² A honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeket, valamint mind a békében, mind pedig a különleges jogrendben jogosult államhatalmi szervek körét az Alaptörvény foglalja magába, azok alapvető jog- és hatáskörét, a honvédelmi kötelezettségek és jogok szabályozási körét, a honvédség rendeltetését és alapvető feladatait tartalmazza. Rendelkezik továbbá a különleges jogrendben alkalmazható kivételes hatalom intézményrendszeréről és eljárási szabályairól.¹³ Az Alaptörvény pozicionálja a honvédséget az állami szervezetrendszerben, a honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, a nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése. Egyértelműen és alkotmányos szinten rögzíti a honvédség Magyarország egyedüli fegyveres erejeként való megjelölését. Alaptörvényi szinten teszi a honvédség feladatává a katasztrófák megelőzésében, a bekövetezett katasztrófák következményeinek elhárításában és felszámolásában való közreműködést. Az Alaptörvény a különleges jogrend című fejezetében rögzíti a különleges jogrenddel mint kivételes hatalom gyakorlásával összefüggő alkotmányos rendelkezéseket. A kivételes hatalom gyakorlásával kapcsolatos rendelkezések magától az Alaptörvénytől engednek eltérést, hiszen ilyenkor felfüggeszthetők vagy korlátozhatók az alkotmányosság, illetve az alapvető jogok klasszikus alapelvei.¹⁴

Honvédelmi kötelezettség

Az Alaptörvény alapvető kötelességek között rögzíti a haza védelme iránti kötelezettséget, amely nem békeidőben minden állampolgárt terhelő kötelezettség is egyben.¹⁵ A polgárok felelőssége tehát alkotmányos szinten is megjelenik a honvédelem kapcsán, hiszen az Alaptörvény XXXI. cikke minden magyar állampolgár számára kötelezővé teszi a haza védelmét. Ez a kötelezettség

⁹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről.

¹⁰ 290/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról.

¹¹ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

¹² 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról.

¹³ LAKATOS 2013, 223.

¹⁴ LAKATOS 2013, 224.

¹⁵ FARKAS – PATYI 2018, 100.

azonban nem egy tevékenységre vonatkozik, hanem összetett kötelezettségrendszer foglal magában, amely különböző tartalommal jelenik meg. Az állam kényszerrel is alkalmazhat ezen kötelezettségek érvényesítése érdekében, ez a megoldás szintén az állam szerepére mutat rá.¹⁶ Ennek megfelelően a honvédelmi kötelezettség közé tartozik a hadkötelezettség, a honvédelmi munkakötelezettség, a fegyveres összeütközések időszakában jelentkező polgári védelmi kötelezettség, valamint a gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettség, míg a katasztrófavédelmi kötelezettségek közé az Alaptörvény a polgári védelmi, továbbá a gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettséget sorolja.¹⁷

Hadkötelezettség

A hadkötelezettség alapformája a katonai szolgálati kötelezettség, járulékos formái az adatszolgáltatási, a bejelentési és a megjelenési kötelezettség.¹⁸ A hadköteles katonai szolgálat hazánkban teljesíthető honvédelmi szervezetnél, Magyarországon települő nemzetközi katonai szervezetnél, egészségügyi intézménynél, bírósági szervezetnél, bíróságok igazgatási feladatait ellátó szervezetnél, az ügyési szervezetnél, a Köztársasági Elnöki Hivatalnál, az Országgyűlés Hivatalánál, az Alkotmánybíróság Hivatalánál, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalánál, a miniszterelnök közvetlen irányítása alá tartozó szervnél, a minisztériumoknál, a kormányhivataloknál, a központi hivataloknál, az autonóm államigazgatási szerveknél, az önálló szabályozó szerveknél, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknál, a felsőoktatási intézményeknél, a honvédelmi vagy egyéb biztonsági érdeket szolgáló vállalkozásoknál, a Honvédelmi Sportszövetségről szóló törvény alapján létesült köztestületnél, továbbá a Honvédség tevékenységét elősegítő közhasznú szervezeteknél, egyesületeknél, valamint a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen.¹⁹ A hadkötelezettség egyik alappillére a fegyveres katonai szolgálat, amelynek célja a nemzeti és szövetségi védelmi feladatok végrehajtása érdekében a hadkötelesek kiképzése, felkészítése a katonai feladatokra és a Honvédség védelmi képességének erősítése. Ennek teljesítése jogerős kötelező határozat alapján lehetséges. A hadköteles kor a magyar állampolgárságú, magyarországi lakóhellyel rendelkező férfiak részére a 18. életév betöltésekor kezdődik és az 50. életév betöltése évének december 31. napjáig tart. Másik teljesítési formája a fegyver nélküli szolgálat, ahol a fegyver nélküli feladatokban való közreműködésre készítik fel azokat, akik lelkiismereti okból nem kívánnak részt

¹⁶ KÁDÁR 2019, 30.

¹⁷ BAÁN et al. 2014, 61.

¹⁸ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 2. §.

¹⁹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 3. §.

venni a fegyveres katonai szolgálatteljesítésben.²⁰ Erre irányuló kérelmet a sorozásig lehet benyújtani. A kérelmet a Honvédség katonai igazgatási és központi adatfeldolgozó szervének a vezetőjéhez kell benyújtani.²¹ A hadkötelezettség bevezetése rendkívüli állapot idején automatikus, míg megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés külön kétharmados döntésétől függ. A hadkötelezettség bevezetését követően – a Kormány vonatkozó rendkívüli rendeletében meghatározottaknak megfelelően – a honvédelemért felelős miniszter megállapítja a behívásra tervezhető hadkötelesek számát, a katonai szolgálat időtartamát és a szolgálatra való behívás időpontját. A Magyar Honvédség parancsnoka pedig kijelöli a hadköteleseket fogadó katonai szervezeteket. Megelőző védelmi helyzet esetén a hadkötelesek katonai szolgálati ideje legfeljebb 12 hónap, rendkívüli állapot idején annak megszűnéséig tart annak ideje. A hadkötelesek katonai feladatokra való alkalmasságát a sorozóközpontban működő sorozóbizottságok állapítják meg. Ezután meghatározzák a beosztásukat és behívásukat. „*A hadköteles a katonai igazgatásnak a hadköteles lakóhelye szerint illetékes területi szerve által kiadott behívóparancsra, az abban megjelölt okirataival, meghatározott időpontban és helyre köteles a katonai szolgálat teljesítése céljából bevonulni.*”²² Behívásuk tehát behívóparancsral történik, ezt bevonulási helyükön adják át, majd a katonai szolgálatteljesítésük első napján esküt tesznek. A katonai szolgálat akkor kezdődik, amikor a behívóparancsot e feladat teljesítése céljából átvették.²³ A szolgálat időtartamának letöltése után a hadkötelest az állományilletékes parancsnok parancsban leszereli. Vannak azonban olyan hadköteles személyek, akik nem hívhatók be katonai szolgálatra. Nem hívható be tehát az, aki 18. életévét nem töltötte be, aki katonai szolgálatra alkalmatlan, aki saját háztartásában három vagy ennél több kiskorú vér szerinti, örökbe fogadott, mostoha vagy nevelt gyermek eltartásáról gondoskodik. E rendelkezés alkalmazása szempontjából nevelt gyermek az, akit a hadköteles legalább egy éve tart el saját háztartásában, aki a vele közös háztartásban élő állandó ápolásra, vagy gondozásra szoruló egyenes ági rokonát vagy házastársát, élettársát egyedül ápolja, gondozza, aki a vele közös háztartásban élő kiskorú gyermekét egyedül tartja el, akit országgyűlési, európai parlamenti vagy helyi önkormányzati képviselőjelöltként, polgármesterjelöltként, alpolgármesterként, főpolgármesterjelöltként, főpolgármester-helyettesként, társadalmi megbízatású polgármesterjelöltként és alpolgármesterként, megyei közgyűlés elnökjelöltjeként, megyei közgyűlés alelnökeként, nemzetiségi önkormányzati képviselőjelöltként

²⁰ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 4. §.

²¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 9. §.

²² 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 6. §.

²³ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 6. §.

nyilvántartásba vettek vagy megválasztottak, a jelöltsége vagy mandátuma, megbízatása fennállásáig, aki meghagyásban részesült, aki a Honvédség, az Országgyűlési Őrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a rendvédelmi szervek hivatásos vagy szerződéses állományú tagja, vagy aki a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium kormánytisztviselője, kormányzati ügykezelője, akinek közös háztartásban élő házastársa katonai szolgálatot teljesít, továbbá, aki a korábban hatályos szabályok szerint a polgári szolgálat időtartamát már teljesítette, aki az 50. életévét betöltötte, annak az évnek december 31-ét követően, amelyben ezt az életkort betölti, kivéve a kiképzett tartalékos hadköteles személyt, illetve aki kiképzett tartalékos a hivatásos katonai szolgálat felső korhatárának betöltésétől.²⁴

Honvédelmi munkakötelezettség

*„Rendkívüli állapot idején a magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárok honvédelmi munkakötelezettség teljesítésére kötelezhetők.”*²⁵ Erre az ország működőképességének fenntartásában és helyreállításában van nagy szerepe. Ezalatt a kötelezetteknek időlegesen vagy tartósan munkát kell teljesítenie a meghatározott munkahelyen. Rendkívüli állapot idején kötött munkaerő-gazdálkodás vezethető be, továbbá azt is el lehet rendelni, hogy a munkaviszonyt csak a kijelölt szerv közvetítésével lehet létesíteni. A kötelezettség a 18–55. életév közötti korú nőkre és a 18–65. életév közötti korú férfiakra terjed ki. Ebben az esetben is lehet mentesülni a kötelezettség alól. Mentés a honvédelmi munkakötelezettség alól a várandós nő a terhesség megállapításától kezdve, az anya, a gyermek 3 éves koráig, aki a vele közös háztartásban élő, állandó ápolásra, vagy gondozásra szoruló egyenes ági rokonát vagy házastársát, élettársát egyedül ápolja, gondozza, az az egyedül élő, aki kiskorú gyermeket tart el saját háztartásában, akit fontos közérdekből a kötelezettség alól külön eljárásban mentesítenek, a szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkező, hivatását gyakorló pap, lelkész, rabbi, a 65. életévét betöltött férfi és az 55. életévét betöltött nő.²⁶ A honvédelmi munkakötelezettség továbbá nem terjed ki a Honvédség tényleges állományú tagjaira, honvédelmi alkalmazottaira, közalkalmazottaira és munkavállalóira, a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium kormánytisztviselőire, kormányzati ügykezelőire, a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjaira, rendvédelmi igazgatási alkalmazottaira, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjaira, valamint az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagjaira, köztisztviselőire és munkavállalóira.²⁷

²⁴ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 5. §.

²⁵ BAÁN et al. 2014, 65.

²⁶ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 12. §.

²⁷ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 12. §.

Polgári védelmi kötelezettség

A honvédelmi és a katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében a magyarországi lakóhellyel rendelkező, magyar állampolgárokat polgári védelmi kötelezettség teljesítésére lehet kötelezni.²⁸ „A polgári védelmi kötelezettségek teljesítése csak akkor tagadható meg, ha a kötelezettség teljesítésével a kötelezett önmaga vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét közvetlen és súlyos veszélynek tenné ki.”²⁹ Ennek megszervezése és irányítása közigazgatási feladat, amelyet a közigazgatási, az önkormányzati szervek és a hivatásos katasztrófavédelmi szervek végeznek. Országos szinten a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter, területi szinten a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnöke, településen (fővárosi kerületben) pedig a polgármester irányítja. A polgári védelmi szervezet tagja határozattal kiképzésre és gyakorlatra osztható be (felhívás), amelynek időtartama évente nem haladhatja meg kiképzés céljából a 40, gyakorlat esetében a 72 órát. A kötelezett a polgári védelmi szolgálat folyamatos ellátására időbeli korlátozás nélkül vehető igénybe rendkívüli állapot és szükségállapot idején, a honvédelmi törvényben meghatározottak szerint. Veszélyhelyzet különleges jogrendben ideiglenes polgári védelmi szolgálat rendelhető el az arra kijelölt és felkészített állomány részére. A megjelenésre kötelezett a felhívásban megjelölt helyen és időpontban köteles megjelenni. A polgári védelmi feladatokat a polgári védelmi szervezet keretein belül a megjelenési és szolgálatteljesítési kötelezettséget a polgármester határozatban írja elő (polgári védelmi szervezet: az önkéntes és köteles személyi állományra útján a katasztrófavédelmi törvényben meghatározott, valamint a fegyveres összeütközés idején végrehajtandó polgári védelmi feladatokat lát el).³⁰ Azoknak, akiket a polgári védelmi szervezetekbe osztottak be, a szakmai feladataik elsajátítása érdekében képzést (kiképzést) kell tartani. A lakosság tevékeny részvétele nélkül a polgári védelmi feladatok végrehajtása nem lehetne eredményes, azonban vannak olyan feladatok, amelyek speciális szakértelmet igényelnek. A polgári védelmi szervezet lehet központi, területi, települési és munkahelyi polgári védelmi szervezet, ezt a polgári védelmi feladatok ellátása érdekében önként jelentkezett személyekkel ki lehet egészíteni. A polgári védelmi szervezetet polgári védelmi kötelezettség alapján kell létrehozni (községben, városban, megyei jogú városban, fővárosi kerületben). Munkahelyi polgári védelmi szervezetet hatósági határozat alapján kell létrehozni.³¹ A fegyveres összeütközések idején biztosítani kell a lakosság életének megővését, az életben maradás feltételeinek megteremtését, továbbá fel kell készíteni az állampolgárokat a fegyveres összeütközések hatásának leküzdésére, illetve a túlélésük feltételeire. Ilyenkor némely feladat minden más polgári védelmi

²⁸ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 11. §.

²⁹ BAÁN et al. 2014, 66.

³⁰ BAÁN et al. 2014, 66.

³¹ SCHWEICKHARDT 2017, 140.

feladattal szemben elsőbbséget élvez. A fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatok a riasztás, kiürítés és befogadás, óvóhelyek létesítése, fenntartása, működtetése, elsötétítési rendszabályok kidolgozása, alkalmazása, a lakosság és a lakosság ellátásához szükséges nemzetgazdasági javak mentése, elsősegélynyújtás, lelki gondozás, tűzoltás, veszélyes vagy szennyezett területek megjelölése, vegyi- és sugárfelderítés, -mentesítés, fertőtlenítés és hasonló óvintézkedések, szükségelszállásolás és ellátás, szükségintézkedések a hadműveletek által sújtott területek rendjének helyreállítására és fenntartására, a létfontosságú közművek működési feltételeinek gyors helyreállítása, a halottakkal kapcsolatos halaszthatatlan járvány- és közegészségügyi, továbbá kegyeleti és egyéb adminisztrációs feladatok ellátása, közreműködés a lakosság túléléséhez szükséges nélkülözhetetlen létesítmények működőképességének fenntartásában, a fenti feladatok végrehajtásához szükséges további kiegészítő tevékenységek, ideértve többek között a tervezést és szervezést.³² Ezek ellátására a katasztrófavédelmi szervezetet, valamint a polgári védelmi szervezeteket is ki kell képezni. Az ezekhez szükséges részletes követelményeket, a katasztrófák elleni védekezést a felelős miniszter a honvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben állapítja meg, a polgári védelmi szervezetek kiképzését a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervezete (BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság) szervezi meg.³³ A polgári védelmi szervezetek ebben az időszakban humanitárius feladatokat láthatnak el, de fegyveres vagy súlyos erőszakos cselekmények elhárítására nem lehet azokat felhasználni. A rendkívüli állapot és a szükségállapot idején polgári védelmi szolgálat folyamatosan, időbeli korlátozás nélkül rendelhető el, illetve ekkor állapíthatók meg a harci cselekmények elleni védekezés szabályai. A veszélyeztetett területekről el lehet rendelni a honvédelmi, nemzetgazdasági és egyéb érdekből fontos vagyontárgyak elszállítását is. Az ehhez szükséges munkaerőt a honvédelmi munkakötelezettség alapján is el lehet rendelni. A visszamaradó lakosság és a továbbtermelő üzemek szükségleteinek kielégítése érdekében biztosítani kell a visszamaradó készletet, az állatállományt, az egészségügyi anyagokat és a termelési készleteket. Ezek nagyságát és kezelésük rendjét települési szinten a polgármester határozza meg.

³² 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 11. § (3).

³³ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 11. §.

Gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettség

„A gazdasági és anyagi szolgáltatások teljesítésére a honvédelmi és a katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében mindenki kötelezhető (egyéni vállalkozó, a jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet és minden Magyarországon tartózkodó ember – állampolgárságától függetlenül).”³⁴ Rendkívüli állapotban, szükségállapotban, megelőző védelmi helyzetben, illetve váratlan támadás esetén, ha a honvédelmi feladatok ellátása más módon nem teljesíthető, gazdasági és anyagi szolgáltatás igénybevételének elrendelésével kell biztosítani az ország kormányzati és közigazgatási rendszerének zavartalan működését, a nemzetgazdaság működőképességét vagy a működőképesség helyreállítását; a Honvédség és a rendvédelmi szervek működéséhez szükséges anyagi javakat és szolgáltatásokat; a fegyveres összeütközések időszakában a polgári védelmi feladatok ellátását; az időszakos egészségügyi feladatok ellátását; a szövetségi kötelezettség alapján feladatot végrehajtó szövetséges fegyveres erők ellátását (a befogadó nemzeti támogatás feladatait). Ez a kötelezettség az alábbiakra terjedhet ki például: meghatározott gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésére, vagy a szolgáltatás igénybevételének túrésére, vagy valamely tevékenységtől való tartózkodásra. A Kormány rendeletében meghatározza az eljárási szabályokat, s ennek alapján rendeli el a honvédelem és az ország szempontjából fontos szolgáltatások teljesítését, illetve a szövetséges fegyveres erőkkel történő hazai együttműködés esetében, ennek ellátásának céljából a gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettséget.³⁵ „A tevékenységért felelős miniszter a rendeletében meghatározott anyagi szabályok szerint elrendeli a Kormány hatáskörébe nem tartozó, országos jelentőségű termelési, ellátási szolgáltatások, valamint az infrastrukturális hálózatok előkészítését és igénybevételét.”³⁶ A Megyei (Fővárosi) Védelmi Bizottság elnöke elrendeli azon ingók és ingatlanok használatát, amelyek a területi közigazgatás működéséhez szükségesek, a területi jellegű szolgáltatások és a szolgáltatásra kötelezettek körét megállapítja, elrendeli a szolgáltatás, a honvédelmi szervezetek, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Országgyűlési Őrség működéséhez, és a honvédelemben közreműködő egyéb szervek honvédelmi feladatainak végrehajtásához szükséges szolgáltatások és ingatlanok igénybevételét.³⁷ A polgármester a település lakosságának polgári védelme érdekében elrendeli a védelműkhöz, ellátásukhoz szükséges szolgáltatások teljesítését, ha szükséges, használatba veszi a személyek vagy dolgok elhelyezésére szolgáló ingatlanokat, s minden más olyan helyzetben dönt, amely

³⁴ BAÁN et al. 2014, 70.

³⁵ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (2).

³⁶ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (3).

³⁷ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (4).

nem tartozik más igénybevételi hatóság hatáskörébe.³⁸ A Helyi Védelmi Bizottság elnöke megállapítja a helyi jellegű szolgáltatások és szolgáltatásra kötelezettek körét, ezekről nyilvántartást vezet, ezzel segíti elő a Megyei (Fővárosi) Védelmi Bizottság elnökének, a Helyi Védelmi Bizottság illetékességi területén a polgármester hatáskörébe tartozó igénybevételi jog gyakorlását, illetve ennek a helyi szintű végrehajtását koordinálja.³⁹ A katonai igazgatás területi szervének vezetője jogosult a honvédelmi szervezetek, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Országgyűlési Őrség és a honvédelemben közreműködő egyéb szervek részére biztosított technikai eszközökkel kapcsolatos szolgáltatás elrendelésére.⁴⁰ A szolgáltatás teljesítése miatt felmerült vagyoni hátrányért kártalanítás jár.⁴¹ Ezen szolgáltatás teljesítése alól is lehet mentesülni. Mentés tehát a szolgáltatás alól az Országgyűlés, az Alkotmánybíróság, a Köztársasági Elnöki Hivatal, az Állami Számvevőszék, az Alapvető Jogok Biztosának munkaszervezete, a minisztériumok, a Kúria, a Legfőbb Ügyészség és a Magyar Nemzeti Bank, a honvédelmi szervezetek, a rendvédelmi szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint az Országgyűlési Őrség, a közigazgatási, bírósági és ügyészségi szervek alaprendeltetésük, valamint honvédelmi feladataik ellátásához szükséges mértékben, a vallási közösségek azon dolgok és jogok tekintetében, amelyek közvetlenül a hitéleti feladatokat szolgálják, az országgyűlési képvisellel rendelkező pártok, az országgyűlési képviselői tevékenységhez szükséges mértékben, az országos munkavállalói és munkaadói érdek-képviselői szervezetek országos szövetségei azon dolgok és jogok tekintetében, amelyek érdek-képviselői feladatuk ellátásához nélkülözhetetlenek, azok a közforgalmú személyszállító, továbbá áru fuvarozó szervezetek – ideértve a légi személyszállítást és légi áru fuvarozást ellátó szervezeteket is –, amelyeket e tevékenység végzésére hoztak létre, vagy amelyek e tevékenységet szerződés alapján végzik, a létfontosságú közlekedés és szállítás fenntartásához szükséges mértékben, valamint a léginavigációs szolgáltatást ellátó szervezet, a közszolgáltató vagy közüzemi tevékenységet folytató szervezetek vagy személyek, különösen az áram-, víz-, gáz-, távhőszolgáltatást, szennyvízelvezetést, kommunális hulladék-eltávolítást végzők, és ezek üzemvitelét biztosító üzemek, a rendeltetésszerű feladataik teljesítéséhez nélkülözhetetlen mértékben, beleértve a hozzájuk tartozó védő és biztonsági területeket is, a lakosság létfenntartása szempontjából

³⁸ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (5).

³⁹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (5a).

⁴⁰ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 14. § (6).

⁴¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 16. §.

nélkülözhetetlen egyéb termelési és szolgáltatási tevékenységet végzők, ha mentesítésben részesültek.⁴²

Jogszabályjegyzék

1999. évi CXVII. törvény az Észak-atlanti Szerződés tagállamai közötti, fegyveres erők jogállásáról szóló Megállapodáshoz történő csatlakozásról, a Megállapodás kihirdetéséről, valamint a Megállapodáshoz kapcsolódó egyes jogszabályok módosításáról.

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról

290/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

ENSZ Alapokmány

<http://www.menszt.hu/hu/egyeb/az-egyedul-nemzetek-alapokmánya>
(Letöltés: 2021.06.27.)

Magyarország Alaptörvénye XXXI. cikke (2011. április 25.)

Irodalom

BAÁN et al. 2014 = Baán Mihály – Bors István – Csiffáry Tamás – Hári László – Kocsis Lajos – Szentés László: Magyarország védelmi igazgatása a közigazgatás új környezetében. [*Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás*] Budapest : Zrínyi Kiadó, 2014.

FARKAS – PATYI 2018 = Farkas Ádám – Patyi András: A honvédelmi alkotmány megjelenése és fejlődése a magyar alkotmányozásban 1989–2016. In: Farkas Ádám (szerk.). *A honvédelem jogának elméleti, történeti és kortárs kérdései*. Budapest : Dialóg Campus Kiadó, 2018, 87–112.

⁴² 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről 15. §.

- KÁDÁR 2019 = Kádár Pál: A honvédelem rendeltetése, szervezeti kialakítása, főbb feladatai. In: Hornyacsek Júlia (szerk.). *A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései*. Budapest : Dialóg Campus Kiadó, 2019, 29–53.
- LAKATOS 2013 = Lakatos László: Honvédelmi igazgatás. In: Lapsánszky András (szerk.). *Közigazgatási jog – Fejezetek szakigazgatásaink köréből*. I. kötet. Budapest : Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013, 199–224.
- SCHWEICKHARDT 2017 = Schweickhardt Gothilf: *Katasztrófavédelmi igazgatás*. Budapest : Dialóg Campus Kiadó, 2017.
- TOKOVICZ et al. 2013 = Tokovicz József – Keszely László – Molnár Ferenc – Lakatos László – Petneházi Ferenc – Radnóty Gábor – Princz László – Muha Lajos – Mádi-Nátor Anett – Zala Mihály – Frész Ferenc – Birkás Bence: *Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás*. [Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás] Budapest : Zrínyi Kiadó, 2013.

Organization and function system of the defense administration with special reference to the defense obligation

DÓRA VARGA

The concept of defense administration cannot be defined without the concept of security. Nowadays, however, defense has been given a broader meaning beyond security and the protection that created it. In addition to traditional military objectives, there have been non-military objectives resulting from new security policy challenges. The realization of these goals makes the examination of defense administration and defense obligation even more topical. After defining and characterizing the concept of defense administration, I described in detail the system of defense regulation. I touched upon the Constitution, which is the basis of regulation, and other measures and statues. In order to deal with this topic exhaustively, I have summarized the system of defense administration in the light of international obligations. The Constitution defines the obligation to protect the home as a fundamental duty, which is not an obligation for every citizen in peacetime. Accordingly, defense obligations include military, military duty, civil defense during armed conflict, and economic and material service obligations, while disaster management obligations include civil protection, economic and financial service obligations.